

Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут

Зеліско А.В.

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

**методичні вказівки для підготовки до
семінарських занять та забезпечення самостійної
роботи здобувачів другого курсу
ОП «Міжнародне та європейське право» (ОР
Бакалавр)
денної та заочної форми навчання
спеціальності 081 «Право»**

Івано-Франківськ – 2025

УДК 347.61/.64

ББК 67.304 (4Укр)
349

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 7 від «31» січня 2025 р.)

Схвалено Науково-методичною радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № від «» січня 2025 р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № від «» січня 2025 р.)

Рецензенти: Мироненко І.В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Гришко У.П. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Зеліско А.В.

349 Зеліско А. В. Юридичні особи в цивільному праві : методичні вказівки для підготовки до семінарських занять та забезпечення самостійної роботи здобувачів другого курсу ОП «Міжнародне та європейське право» (ОР Бакалавр) денної та заочної форми навчання спеціальності 081 «Право» [текст]. Івано-Франківськ, 2025.91 с.

Дисципліна «Юридичні особи в цивільному праві» є складовою частиною підготовки фахівців у галузі юриспруденції. Вивчення дисципліни дозволить сформувати у здобувачів системні і комплексні знання стосовно ролі юридичних осіб та особливостей їх правового регулювання; правового статусу окремих організаційно-правових форм юридичних осіб.

© Зеліско А. В., 2025
© Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника, 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Програма навчальної дисципліни.....	6
Плани і завдання семінарських занять для здобувачів денної форми навчання.....	8
Плани та завдання семінарських занять для здобувачів заочної форми навчання.....	42
Плани та завдання самостійної роботи для здобувачів денної та заочної форми навчання.....	55
Базова та додаткова рекомендована література.....	84

Вступ

Юридична особа є максимально ефективною конструкцією для задоволення широкого спектру інтересів і прав особи

Інститут юридичних осіб в цивільному праві відзначається надзвичайно високим ступенем динамічності, що є наслідком активних трансформацій, які відбуваються в сфері соціально-економічних відносин. Вказані фактори спричиняють відповідні процеси у чинному законодавстві країн сучасних правових систем, спонукаючи законодавця до постійного моніторингу його положень та приведення його у відповідність до сучасних умов.

Така увага законодавця до інституту юридичних осіб зумовлена їх важливістю для економічного розвитку держави. Юридична особа є вдалою конструкцією для ведення будь-якої підприємницької чи непідприємницької діяльності, так як дозволяє відмежувати відповідальність між юридичною особою та її засновниками (учасниками). Різноманітність установлених державою організаційно-правових форм юридичних осіб дозволяє спрямовувати діяльність юридичної особи на задоволення найрізноманітніших інтересів осіб, що виступають її засновниками чи учасниками.

Предметом навчальної дисципліни «Юридичні особи в цивільному праві» є сукупність законодавчих і інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини,

пов'язані із створеннями, діяльністю та припиненням юридичних осіб.

Мета навчальної дисципліни полягає у конкретизації уявлень про юридичні особи, про їх значення у формуванні основ ринкової економіки у державі; у систематизації знань у сфері інституту юридичних осіб. Дана дисципліна покликана: розкрити особливості виникнення, формування та розвитку юридичних осіб, зробити наголос на окремих недоліках правового регулювання діяльності юридичних осіб; розкрити особливості правового статусу окремих форм юридичних осіб. Завдання дисципліни є формування в здобувачів розуміння правової природи юридичних осіб; озброєння їх знаннями основних концепцій розуміння сутності юридичної особи; формування в здобувачів навиків щодо практичного застосування норм законодавства, які регулюють створення, діяльність та припинення юридичних осіб.

Програма навчальної дисципліни «Юридичні особи в цивільному праві України»

Тема 1. Становлення інституту юридичних осіб. Ознаки юридичних осіб як учасників цивільних правовідносин.

Історія виникнення конструкції юридичної особи. Теорії сутності юридичної особи та їх вплив на сучасний інститут юридичних осіб. Поняття юридичної особи та її основні ознаки. Правосуб'єктність юридичної особи. Універсальна, спеціальна та виключна правоздатність юридичної особи. Відокремлені підрозділи юридичної особи.

Тема 2. Юридичні особи публічного та приватного права у цивільному праві. Особливості правового статусу юридичних осіб публічного права.

Публічне та приватне право: єдність та диференціація. Критерії поділу на юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права. Поняття та ознаки юридичних осіб публічного права. Особливості правового статусу окремих видів юридичних осіб публічного права: державні підприємства, навчальні заклади, створені державою, навчальні заклади, створені АРК, комунальні підприємства, навчальні заклади, створені територіальними громадами, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади згідно вказівки закону тощо.

Тема 3. Види юридичних осіб приватного права.

Поділ юридичних осіб приватного права на товариства та установи. Поділ товариств на підприємницькі та непідприємницькі. Кооперативи та їх місце в системі юридичних осіб.

Тема 4. Створення юридичних осіб.

Способи створення юридичних осіб: підходи у науці та законодавстві. Заснування юридичних осіб та створення їх внаслідок правонаступництва. Відмінність у створення юридичних осіб приватного права та юридичних осіб

публічного права. Поняття засновників (учасників) юридичної особи та вимоги до них при створенні окремих юридичних осіб. Організаційний етап створення юридичних осіб. Договори, спрямовані на створення юридичних осіб. Установчі документи юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб.

Тема 5. Припинення юридичних осіб.

Поняття та способи припинення юридичних осіб. Поняття, підстави та порядок ліквідації юридичних осіб. Ліквідація юридичних осіб у порядку визнання їх банкрутом. Припинення юридичних осіб шляхом правонаступництва.

Тема 6. Підприємницькі товариства як учасники цивільних правовідносин.

Поняття та ознаки підприємницьких товариств. Організаційно-правові форми підприємницьких товариств. Особливості правового статусу господарських товариств. Акціонерні товариства. Товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю. Повні та командитні товариства. Виробничі кооперативи. Сільськогосподарські кооперативи.

Тема 7. Непідприємницькі товариства як учасники цивільних правовідносин.

Поняття та ознаки непідприємницьких товариств. Громадські об'єднання: громадська організація, громадська спілка. Професійні спілки. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку. Благодійні організації. Релігійні організації. Політичні партії. Непідприємницькі кооперативи.

Тема 8. Установи.

Поняття та ознаки установ в системі юридичних осіб. Порядок створення установ. Правовий режим майна установ. Правосуб'єктність установ. Управління установами. Припинення установ.

Тема 9. Похідні форми юридичних осіб приватного права.

Поняття похідних форм юридичних осіб приватного права. Виключна правоздатність як основна характеристика похідних форм юридичних осіб приватного права. Фінансові установи. Юридичні особи у сфері інновацій (наукові парки, технопарки тощо). Корпоративні інвестиційні фонди.

Плани і завдання семінарських занять для здобувачів денної форми навчання

Тема 1. Становлення інституту юридичних осіб. Ознаки юридичних осіб як учасників цивільних правовідносин. (2 год.)

При вивченні даної теми слід звернути увагу на наявні в науковій літературі концепції щодо сутності юридичної особи. Безумовно, поміж них є ті, які застосовувані на сьогодні як пріоритетні і відображені фактично у чинному законодавстві. Однак, не слід недооцінювати інші теорії сутності юридичної особи які історично сформувалися впродовж розвитку інституту юридичних осіб, так як вони віднайшли свій вплив на формування його основних положень.

Основні характеристики юридичної особи відображають її статус як субекта права, субекта правовідносин, визначають її можливість брати участь у правовідносинах через поняття правосубектності, майнової відокремленості, розмежування відповідальності між нею та її засновниками.

Питання для обговорення

1. Історія виникнення конструкції юридичної особи.
2. Теорії сутності юридичної особи та їх вплив на

сучасний інститут юридичних осіб.

3. Поняття юридичної особи та її основні ознаки.
4. Правосуб'єктність юридичної особи. Універсальна, спеціальна та виключна правоздатність юридичної особи.
5. Відокремлені підрозділи юридичної особи.

Ключові поняття і терміни: юридична особа, суб'єкт права, суб'єкт правовідносин, правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність.

Індивідуальні доповіді: Теорії соціальності реальності як пояснення сутності юридичної особи. Особливості розвитку інституту юридичної особи в постсоціалістичних державах. Особливості розвитку інституту юридичної особи у Великобританії.

Теоретичне завдання:

Проведіть розмежування понять «організація» та «юридична особа».

Практичне завдання:

Завдання 1

Аналіз судової практики:

Окрема думка судді КЦС ВС від 05.01.2024 у справі № 149/184/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/116258602>

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Дайте законодавче та доктринальне визначення юридичної особи?

Які із ознак юридичної особи є запорукою популярності їх як учасників цивільного обороту?

Які фактори стали в основі виникнення конструкції

юридичної особи?

Проведіть розмежування виникнення правосуб'єктності фізичної особи та правосуб'єктності юридичної особи?

Яке значення має така ознака юридичної особи як майнова відокремленість?

На основі яких законодавчих актів відбувається правове регулювання діяльності корпоративних юридичних осіб?

Література для опрацювання:

1. Кочин В.В. Правова сутність юридичної особи. Юридична Україна. 2013. №5. С. 43-48.
2. Кочин В.В. Цивільно-правова таксономія юридичних осіб приватного права. Приватне право і підприємництво. 2018. №18. С. 18-24.
3. Кочин В.В. Місце юридичної особи у правовій системі України. Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю нац. акад. прав. наук України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правова доктрина України». Харків: Право, 2013. С. 409-411.
4. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
5. Буряк Я. Я. Правова природа правоздатності юридичної особи. Європейські перспективи. 2018. № 2. С. 31-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2018_2_7
6. Іваницький А.М. Правова природа майна юридичних осіб у розумінні статті 1 першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположених свобод. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського.

Серія: юридичні науки. Том 29 (68).№2. 2018. С. 25-29.
[URL:http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/8.pdf](http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/8.pdf)

7. Олійник О. С. Концептуальні аспекти реформування інституту юридичної особи в умовах рекодифікації ЦК України, 2023. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17471>
8. Франкова, А. В. Історична ретроспектива становлення інституту перетворення суб'єктів господарювання. In The X International Scientific and Practical Conference "Trends and prospects for the development of modern education", November 20-22, 2023. Munich, Germany. 422p. (p. 183). URL://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18778/1/TRENDS-AND-PROSPECTS-FOR-THE-DEVELOPMENT-OF-MODERN-EDUCATION.pdf#page=184
9. Артеменко Р. М. Місце та роль ознаки майнової відокремленості підприємницького товариства в теоріях про сутність юридичної особи, 2022. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d99eb523-2a4c-4869-8e37-6a884ad54e91/content>
10. Попова С. О. Особисті немайнові права юридичної особи: реалії сьогодення: монографія, 2023. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8fc498ac-90a9-4692-801b-72b2ba6d1adb/content>
11. Ратушна Б. П. Ділова репутація юридичних осіб за цивільним законодавством України. Аналітично-порівняльне правознавство, 2023. С.273-276. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294485/287268>
12. Артеменко Р. М. Майнова відокремленість як конститутивна ознака підприємницьких товариств,

2022. URL:
<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/762d-aa7d-6592-4886-8a14-e5baeaf29f6d/content>
13. Малиновський В. Генеза становлення та розвитку повних товариств. Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету, 2020. С. 221-225. URL:
<http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/download/609/607>
  14. Борисова В. І. Розвиток вчення про юридичну особу в доктрині цивільного права. Національна академія правових наук України, 2022. С. 14-20. URL:
http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/Maslov_100.pdf#page=14
  15. Лукашов Р. Товариство з обмеженою відповідальністю як юридична особа приватного права: окремі теоретико-правові питання. Актуальні проблеми правознавства, №1.4, 2020. С.187-194. URL:
<https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/901>
  16. Заболотна Н. Я., Бек У. П. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин. Академічні візії, №24, 2023. URL:
<https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/643/579>
  17. Берестова І.Е. Реалізація юридичними особами засобів юридичного захисту: вплив порядку утворення на вичерпність засобів. Приватне право і підприємництво. №24 частина 2/2024. С. 28-36. URL: http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2024/24_2/47.pdf

Тема 2. Юридичні особи публічного та приватного права у цивільному праві. Особливості правового статусу

юридичних осіб публічного права. (2 год.)

При вивченні даної теми здобувачі повинні проаналізувати спершу категорії приватного і публічного права, що дасть їм основу для розуміння функціонального призначення юридичних осіб приватного та публічного права. Здобувачам доцільно з'ясувати перелік основних кваліфікаційних критеріїв для поділу юридичних осіб на два вказані види. Увагу потрібно звернути на проблематику юридичних осіб публічного права та їх сутність, проблематику реалізації ними своїх прав та обов'язків.

Питання для обговорення

1. Публічне та приватне право: єдність та диференціація.
2. Критерії поділу на юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права.
3. Поняття та ознаки юридичних осіб публічного права.
4. Особливості правового статусу окремих видів юридичних осіб публічного права: державні підприємства, навчальні заклади, створені державою, навчальні заклади, створені АРК, комунальні підприємства, навчальні заклади, створені територіальними громадами, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади згідно вказівки закону тощо.

Ключові поняття і терміни: юридична особа приватного права, юридична особа публічного права, державні підприємства, навчальні заклад, створені державою, навчальні заклади, створені територіальною громадою, міністерства.

Індивідуальні доповіді: «Юридичні особи приватного права у системі юридичних осіб», «Проблеми та перспективи регулювання юридичних осіб публічного права».

Теоретичне завдання:**Завдання 1.**

Словникова робота (азначити в конспекті дефініцію запропонованих понять): публічний інтерес, приватний інтерес, публічне право, приватне право, юридична особа приватного права, юридична особа публічного права.

Завдання 2.

Складіть схему відмінностей юридичних осіб приватного права і юридичних осіб публічного права.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Чи є достатнім критерій порядку створення для розмежування юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права?

Назвіть особливості правового статусу юридичних осіб публічного права?

Які перспективи правового врегулювання юридичних осіб публічного права на вашу думку?

Чи має значення мета для розподілу юридичних осіб на публічного права та юридичних осіб приватного права?

Які особливості на вашу думку участі міністерства, визнаного законом юридичною особою у цивільних правовідносинах?

Література для опрацювання:

1. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.

2. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
3. Гордієнко О.І. Суб'єкти підприємницької діяльності: поняття, класифікація, особливості регулювання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2019. 224 с.
4. Ковальчук О.В., Шафранський В.Ю. Правовий статус господарських товариств в Україні: монографія. Київ: Атіка, 2020. 352 с.
5. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
6. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
7. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
8. Сухарєва А.І., Яценко І.М. Правові аспекти діяльності господарських товариств в Україні: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 192 с.
9. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
10. Гнатів О. Юридичні особи публічного права: підходи до розуміння. Law. State. Technology, Вип. 1, 2022. С. 39-45.
11. Зубар В.М. Юридичні особи публічного права за цивільним законодавством України. STUDIA IURIDICA LXX. С. 267-275.

12. Олькіна О.В. Юридичні особи публічного права: постановка проблеми критеріїв визначення розмежування юридичних осіб публічного права та приватного права. Юридичний науковий електронний журнал. №4. 2014. С. 91-93.

Тема 3. Види юридичних осіб приватного права. (2 год.)

При вивченні даної теми здобувачі повинні проаналізувати спершу категорії приватного і публічного права, що дасть їм основу для розуміння функціонального призначення юридичних осіб приватного та публічного права. Здобувачам доцільно з'ясувати перелік основних кваліфікаційних критеріїв для поділу юридичних осіб на два вказані види. Увагу потрібно звернути на проблематику юридичних осіб публічного права та їх сутність, проблематику реалізації ними своїх прав та обов'язків.

Питання для обговорення

1. Поділ юридичних осіб приватного права на товариства та установи.
2. Поділ товариств на підприємницькі та непідприємницькі.
3. Кооперативи та їх місце в системі юридичних осіб.
4. Перехідний період для окремих видів юридичних осіб: особливості його правового регулювання.

Ключові поняття і терміни: товариство, установа, підприємницьке товариство, непідприємницьке товариство, господарське товариство, кооператив, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, повне та командитне

товариство, виробничий кооператив, споживчий кооператив, підприємство.

Індивідуальні доповіді: «Проблеми розмежування підприємницьких та непідприємницьких товариств».

Теоретичне завдання:

Завдання 1.

Складіть схему відмінностей товариств та установ, підприємницьких товариств та непідприємницьких товариств.

Практичне завдання: Назвіть нормативні акти, які підлягають правозастосуванню при вирішенні питань щодо діяльності технологічних парків із статусом юридичної особи.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Розмежуйте товариства та установи?

Чи можуть бути установи підприємницькі? Чи лише непідприємницькі?

Чи встановлює ЦК України вичерпний перелік форм юридичних осіб приватного права?

Які юридичні особи належать до підприємницьких товариств і чи вичерпний цей перелік?

Чи може непідприємницьке товариство здійснювати підприємницьку діяльність?

Чи мають прикладне значення на вашу думку доктринальні класифікації юридичних осіб?

Література для опрацювання:

1. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.

2. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
3. Кочин В.В. Види юридичних осіб та їх співвідношення з видами господарської діяльності. Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення. Збірник наукових праць. Випуск 4. За ред. Беяневич О.А. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2016. С. 84-103.
4. Кузнєцова Н.С. Поняття й класифікація юридичних осіб в цивільному праві України: теорія і практика. Сучасні проблеми приватного права: збірник наукових праць присвячених 80-ій річниці з дня народження Ярослави Миколаївни Шевченко. За ред. Н.С. Кузнєцової, Р.О. Стефанчука. Київ: ВГО «Асоціація цивілістів України», 2012. С. 159-176.
5. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
6. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
7. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
8. Сухарева А.І., Яценко І.М. Правові аспекти діяльності господарських товариств в Україні: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 192 с.
9. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
10. Ковалишин О.Р. Правовий статус командитного

- товариства: перспективи реформування. Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і аспірантів: «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина», (13 – 14 травня 2016 р.). Івано-Франківськ, 2016. С. 50 – 52.
11. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ДП «Юридичне видавництво «Аста», 2004. 328 с.
  12. Спасибо-Фатеева І.В. Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр. Х. : Золоті сторінки, 2012. 696 с.
  13. Науково-практичний коментар Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»/ [В.А. Васильєва, В.В. Луць, Л.В. Сіщук та ін.]; за заг. ред. В.А. Васильєвої. Харків: Право. 2020. 336 с.
  14. Зеліско А.В. Фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи. Фермерські господарства як учасники цивільних та земельних правовідносин: за матеріалами судової практики: монографія / за ред. І.В. Спасибо-Фатеевої. Харків: ЕКУС, 2022. С. 69-83.
  15. Сіщук Л.В. Підприємницькі юридичні особи в умовах рекодифікації цивільного законодавства України. Підприємництво, господарство і право. №4. 2021. С. 74-80. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/12.pdf>.

Тема 4. Створення юридичних осіб. (2 год.)

За результатами розгляду даної теми здобувачі повинні оволодіти знаннями норм чинного законодавства, що встановлюють порядок створення юридичних осіб. При вивченні цієї теми здобувачам необхідно звернути увагу на порядок створення акціонерних товариств, який носить найбільш складний характер, та на особливості створення виробничих кооперативів. Наголос необхідно зробити на правовому регулюванні зобов'язальних відносин між засновниками товариств до моменту їх державної реєстрації, а також на особливостях створення установ. Доцільно також звернути увагу на порядок створення кооперативів, який окрім загальних норм врегульовується також положеннями спеціальних нормативно-правових актів.

Питання для обговорення

1. Способи створення юридичних осіб: підходи у науці та законодавстві. Заснування юридичних осіб та створення їх внаслідок правонаступництва.
2. Поняття засновників (учасників) юридичної особи та вимоги до них при створенні окремих юридичних осіб.
3. Організаційний етап створення юридичних осіб. Договори, спрямовані на створення юридичних осіб.
4. Установчі документи юридичних осіб.
5. Державна реєстрація юридичних осіб.

Ключові поняття і терміни: установчі збори, статут, засновницький договір; державна реєстрація, виписка з Єдиного державного реєстру, витяг з Єдиного державного реєстру.

Індивідуальні доповіді: «Цивільно-правова природа статуту юридичної особи», «Особливості застосування модельного статуту за законодавством України».

Практичні завдання:

Завдання 1.

При заснуванні ПрАТ засновники за спільною домовленістю уклали між собою засновницький договір, нотаріально його посвідчивши. Державний реєстратор відмовив у здійсненні державної реєстрації ПрАТ на підґрунті відсутності у поданому йому засновниками пакеті документів укладеного ними засновницького договору. *Чи правомірні дії державного реєстратора? Обґрунтуйте відповідь.*

Завдання 2.

Державним реєстратором було відмовлено у проведенні державної реєстрації ПАТ «Арт» у зв'язку із відсутністю у проекті статуту ПАТ відомостей про його місцезнаходження. *Чи правомірні дії державного реєстратора та де повинні міститися відомості про місцезнаходження ПАТ? Яким чином визначається місцезнаходження ПАТ?*

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Розкрийте зміст організаційних відносин при створенні господарського товариства?

Чим відрізняється порядок створення повних та командитних товариств від інших господарських товариств?

Проаналізуйте правову сутність засновницького договору, обґрунтуйте його необхідність при створенні встановлених законом видів товариств, виділіть ті його характеристики, що відокремлюють засновницький договір від статуту?

Які дані обов'язково повинні міститися в статуті товариства з обмеженою відповідальністю?

З якого моменту господарське товариство вважається створеним?

Який перелік документів є необхідним при проведенні державної реєстрації?

В яких випадках державний реєстратор залишає подані для державної реєстрації документи без розгляду?

Які особливості установчих документів установ?

Література для опрацювання:

1. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
2. Мічурін Є. О. Цивільне право : Загальна частина: навч. посіб. для підгот. до іспитів та заліків: Харків: Право, 2019. 184 с.
3. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Харків : Право, 2018 . Ч. 1. 5-те вид., перероб. 2018. 231 с.
4. Цивільне та сімейне право України : навч. посіб. / Є. О. Харитонов та ін. ; упоряд. О. І. Сафончик ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Є. О. Харитонова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» Одеса : Фенікс, 2018. 581 с.
5. Боднарук М.І., Козубі І.Г. Європейські стандарти приватного права: навчальний посібник. Чернівці, 2019. 216 с.
6. Цивільне право України. Іванов Ю.Ф., Іванова М.В., Куриліна О.В. Том 1. Навчальний посібник у 2 томах. Видання 2-ге доповнене і перероблене. К.: Алерта, 2019. 342 с.
7. Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.
8. Бровченко Т. І. Установчі документи юридичних осіб за законодавством України : автореф. дис. ... канд.

юрид. наук : 12.00.03 / Т. І.Бровченко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.

9. Костова Н.І. Створення акціонерних товариств за цивільним законодавством України: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Спец. 12.00.03. «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». О.: Одеська юридична академія, 2012. 20 с.
10. Кочергіна К.О. Зміст організаційно-правових форм підприємницьких товариств: інтереси, функції, правові засоби : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / К. О. Кочергіна; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Х., 2005. 20 с.
11. Черевко П.П. Створення юридичних осіб приватного права: автореф. на здобуття наук. ступеня канд.юрид.наук. Спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. 20 с.
12. Сербін Д. Модельний статут для товариства в умовах війни: за чи проти? Юридична газета Онлайн. 7 лютого 2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/korporativne-pravo-ma/modelnyi-statut-dlya-tovaristva-v-umovah-viyni-za-chi-proti.html>.
13. Ільницька Н. Ф., Кулага Е. В. Сутність та зміст легітимації юридичних осіб за законодавством України. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 5. С. 380-386. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/57-2.pdf>

Тема 5: Припинення юридичних осіб. (2 год.)

За результатами вивчення вказаної теми здобувачі повинні оволодіти систематичними знаннями основних теоретичних та практичних положень стосовно порядку

ліквідації та реорганізації юридичних осіб. Акценти здобувачам слід розставити на питаннях застосування правових механізмів щодо збалансованого захисту прав та інтересів кредиторів, учасників та самої юридичної особи. Особливу увагу здобувачам слід звернути на особливості припинення юридичних осіб в порядку банкрутства. Окремо заслуговує на увагу припинення юридичних осіб через правонаступництво. У цьому розрізі потрібно розмежовувати припинення юридичної особи через правонаступництво та реорганізацію.

Питання для обговорення

1. Поняття та способи припинення юридичних осіб.
2. Поняття, підстави та порядок ліквідації юридичних осіб.
3. Ліквідація юридичних осіб у порядку визнання їх банкрутом.
4. Припинення юридичних осіб шляхом правонаступництва.

Ключові поняття і терміни: ліквідація, розпорядник майном, санація, ліквідаційна комісія, реорганізація, поділ, злиття, приєднання, перетворення, виділ.

Індивідуальна доповідь: «Правовий статус арбітражного керуючого», «Порядок перетворення товариства з обмеженою відповідальністю в акціонерне товариство».

Теоретичне завдання:

Словникова робота: реорганізація, ліквідація, арбітражний керуючий, злиття, приєднання, поділ, виділ, перетворення, неплатоспроможність, санація, розпорядник майном.

Практичні завдання:

Завдання 1.

В господарський суд надійшла позовна заява визнання недійсним договору, укладеного з участю відповідача

Петербурзької філії ПАТ «Тор». Позивач заявив, що ПАТ «Тор» ліквідоване внаслідок банкрутства більш як рік тому, про що він дізнався тільки після укладення договору з його філією.

Не визнаючи позову, директор філії заявив, що товариство, яке її заснувало, дійсно ліквідоване, однак майно філії з якихось причин не було включено в загальну конкурсну масу ПАТ, тому філія продовжує існувати.

Крім того, заперечний договір, укладений від імені самої філії, отже ніякого обману контрагента не було. Філія сумлінно сплачує в бюджет всі податки, своєчасно виплачує працівникам зарплату, має рахунок в банку, печатку і відповідно є повноправною юридичною особою. Таким чином немає жодних підстав для визнання договору недійсним.

Вирішіть справу.

Завдання 2.

ПАТ «Форпост» було реорганізовано шляхом поділу його на два самостійні підприємства: ПАТ «Старт» і ПАТ «Пошук». Кредитори товариства не були своєчасно повідомлені про реорганізацію і дізналися про припинення тільки з газет. Договори, укладені ними з ПАТ, не були виконані товариством, в результаті чого кредитори понесли значні збитки. правонаступники «Форпосту» у відповідь на претензії кредиторів заявили, що на момент реорганізації ніяких боргів ПАТ перед кредиторами не існувало, тому у розподільному балансі які-небудь зобов'язання перед кредиторами відсутні. Крім того, за пройдений час із складу ПАТ «Старт» виділилось товариство «Імперіал», яке отримало велику частину активів «Старту». Тому ПАТ «Старт» не в змозі відшкодувати кредиторам збитки, завдані його правопередником. Потерпілі звернулись до юриста із питанням про можливі способи захисту їх прав.

Дайте відповідь на поставлене запитання. У якому порядку повинна проводитись реорганізація юридичної особи? Які наслідки настають, якщо такий порядок порушений?

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Назвіть суб'єктів, уповноважених приймати рішення про добровільне припинення господарського товариства?

Розкрийте відмінність між такими способами реорганізації господарського товариства як поділ та виділ?

Дайте визначення способів реорганізації господарських товариств. Які законодавчі акти розкривають поняття цих способів?

Сформуйте схему етапів ліквідації юридичної особи шляхом застосування процедури банкрутства?

Які механізми передбачені у чинному законодавстві при ліквідації юридичної особи, спрямовані на охорону та захист прав і інтересів кредиторів юридичної особи?

Які види припинення юридичної особи розрізняють в теорії цивільного права?

Література для опрацювання:

1. Сіщук Л.В. правонаступництво в корпоративних правовідносинах: автореф. канд. юрид. наук. Спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». К.: НАПН Укр. НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака, 2014. 20 с.
2. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.

3. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
4. Гордієнко О.І. Суб'єкти підприємницької діяльності: поняття, класифікація, особливості регулювання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2019. 224 с.
5. Ковальчук О.В., Шафранський В.Ю. Правовий статус господарських товариств в Україні: монографія. - Київ: Атіка, 2020. 352 с.
6. Приймак О.Г. Господарські товариства: порядок утворення та правовий статус: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 224 с.
7. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
8. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
9. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
10. Жорнокуй В.Г. Сутність реорганізації юридичної особи з позиції визнання виділу одним з її видів. Вісник ХНУВС–Bulletin of KhNUiA. 2022. № 2(97). С. 48-58. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/453-Article%20Text-1415-1-10-20220824.pdf>
11. Саветчук В.М. правове регулювання злиття та приєднання юридичних осіб за правом України та європейського союзу. Дисертація на здобуття кандидата юридичних наук. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2018. 207 с. URL:

https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2019/01/dis_Savetchuk.pdf

Тема 6: Підприємницькі товариства як учасники цивільних правовідносин. (2 год.)

При вивченні даної теми здобувачам необхідно звернути увагу на те, що поняття товариства є системоутворюючим у чинному законодавстві України, як і поняття підприємницького товариства. Це означає, що на практиці юридичні особи просто у формі підприємницького товариства не створюються, а лише у окремих його організаційних формах. Чинне законодавство виходить із виключного переліку організаційно-правових форм підприємницьких товариств. Тобто в інших формах, аніж ті, що є в ЦК України, підприємницькі товариства не створюються. Основною ознакою підприємницьких товариств є не стільки мета отримання прибутку, скільки факт розподілу прибутку між учасниками товариства. Оскільки будь-яке товариство є заснованим на відносинах участі, то між засновниками (учасниками) товариства завжди формується своєрідний правовий зв'язок, зміст якого проявляється через права та обов'язки учасника товариства.

Питання для обговорення

1. Поняття та ознаки підприємницьких товариств. Організаційно-правові форми підприємницьких товариств.
2. Особливості правового статусу господарських товариств.
3. Акціонерні товариства.
4. Товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю.

5. Повні та командитні товариства.
6. Виробничі кооперативи. Сільськогосподарські кооперативи.

Ключові поняття і терміни: підприємницьке товариство, господарське товариство, кооператив, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, повне товариство, командитне товариство, виробничий кооператив, сільськогосподарський кооператив.

Індивідуальна доповідь: «Особливості правового статусу повного товариства в Франції», «Історичний розвиток правового регулювання сільськогосподарських кооперативів в Україні».

Теоретичне завдання:

Словникова робота: виробничий кооператив, споживчий кооператив, сільськогосподарський кооператив, лістингове товариство, товариство, приватне та публічне акціонерне товариство.

Практичні завдання:

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Окресліть основні історичні етапи розвитку законодавчих підходів до регулювання акціонерних товариств?

Дайте визначення товариства з обмеженою відповідальністю? За якими ознаками воно диференціюється від товариства з додатковою відповідальністю?

У чому причина непопулярності повних та командитних товариств серед потенційних засновників?

Назвіть основні фактори, що визначають товариство з обмеженою відповідальністю як найпопулярнішу форму підприємницької діяльності?

Учому відмінність між повним та командитним товариством?

Які нормативні акти регулюють правовий статус виробничих кооперативів?

Література для опрацювання:

1. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
2. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
3. Гордієнко О.І. Суб'єкти підприємницької діяльності: поняття, класифікація, особливості регулювання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2019. 224 с.
4. Ковальчук О.В., Шафранський В.Ю. Правовий статус господарських товариств в Україні: монографія. - Київ: Атіка, 2020. 352 с.
5. Приймак О.Г. Господарські товариства: порядок утворення та правовий статус: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 224 с.
6. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
7. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.

8. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
9. Науково-практичний коментар Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»/ [В.А. Васильєва, В.В. Луць, Л.В. Сіщук та ін.]; за заг. ред. В.А. Васильєвої. Харків: Право. 2020. 336 с.
10. Зеліско А.В. Фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи. Фермерські господарства як учасники цивільних та земельних правовідносин: за матеріалами судової практики: монографія / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2022. С. 69-83.

Тема 7. Непідприємницькі товариства як учасники цивільних правовідносин. (2 год.)

При вивченні цієї теми здобувачі повинні засвоїти, що особливістю непідприємницьких товариств є те, що у ЦК України встановлений невичерпний перелік їх видів. Таким чином, непідприємницькі товариства мають дуже широкий перелік видів, які відрізняються між собою суттєво своїми правовими характеристиками. Правовий статус окремих видів непідприємницьких товариств визначається спеціальними нормативними актами, зазвичай. В основі виокремлення видів непідприємницьких товариств знаходиться характер непідприємницького, немайнового інтересу, задля задоволення якого створюється товариство.

Питання для обговорення

1. Поняття та ознаки непідприємницьких товариств.

2. Громадські об'єднання: громадська організація, громадська спілка.
3. Професійні спілки.
4. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.
5. Благодійні організації.
6. Релігійні організації.
7. Політичні партії.
8. Непідприємницькі кооперативи.

Ключові поняття і терміни: непідприємницьке товариство, громадське об'єднання, громадська організація, громадська спілка, професійна спілка, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, благодійна організація, релігійна організація, політична партія, непідприємницькі кооперативи.

Індивідуальна доповідь: «Особливості правового статусу благодійних організацій», «Проблематика правового регулювання споживчих товариств за законодавством України».

Теоретичне завдання:

Словникова робота: непідприємницьке товариство, громадське об'єднання, громадська організація, громадська спілка, професійна спілка, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, благодійна організація, релігійна організація, політична партія, непідприємницькі кооперативи.

Практичні завдання:

Задача. Рішенням установчого з'їзду, що проводився 03.11.2010 р. у м. Ужгороді, засновано громадську організацію «Книголюбів». Установчий з'їзд також затвердив статутний документ організації – положення та обрав її президента. Ця громадська організація була легалізована управлінням юстиції в Ужгородській області шляхом повідомлення про її заснування в порядку ст. 17 Закону

України «Про об'єднання громадян». Громадська організація «Книголюбів» була внесена до Книги обліку громадських організацій. Проаналізуйте цю ситуацію. Чи набула така громадська організація статус юридичної особи? Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 10. Громадська організація «Спілка захисту пінгвінів» спільно з товариством з обмеженою відповідальністю «Ізюм» та приватним підприємцем Масляковим Н. К. вирішили організувати ломбард.

Чи може громадська організація бути учасником господарського товариства?

Цивільне право : практикум / Р. Я. Демків, І. М. Євхутич, Т. В. Курило, В. О. Кучер, В. М. Парасюк / за ред. В. О. Кучера. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. Ч. 1. 180 с. URL:

<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3877/1/%D0%A6%D0%98%D0%92%D0%86%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%95%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%20%281%20%D1%87.%29.pdf>

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Які особливі правові характеристики характерні для релігійних організацій?

Назвіть правову основу регулювання кредитних спілок?

Чому ЦК України установлює невичерпний перелік форм непідприємницьких товариств?

У чому складність регулювання непідприємницьких кооперативів за законодавством України?

Дайте визначення поняття об'єднання співвласників багатоквартирного будинку?

Визначте систему органів управління релігійною організацією?

Яка мета створення та діяльності профспілок?

Яка мета створення та діяльності кредитних спілок?

Література для опрацювання:

1. Кочин В.В. Правове регулювання цивільних відносин у невідприємницьких товариствах та установах в умовах адаптації до правової системи Європейського Союзу: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. 2020. 435 с.
2. Біляєв О.О. Спортивні організації як суб'єкти цивільного права: автореф. дис.... канд.юрид. наук.: 12.00.03. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2015. 21 с.
3. Борисов І.В. Організаційно-правові форми фінансових установ як учасників ринку фінансових послуг: дис... канд. юрид. наук... 12.00.04. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 210 с.
4. Борисова В.І. Релігійна організація – функціональний вид невідприємницьких організацій. Методологія приватного права (теоретичний дискурс та практичне застосування). Матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 10 червня 2016 р.). Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. 2016. С. 29-34.
5. Капталан І.М. Політичні партії як суб'єкти цивільного права: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 22 с.
6. Коверзнев В.О. Господарсько-правове забезпечення кооперації в Україні: монографія. Чернігів: НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2017. 384 с.

7. Кочин В.В. Непідприємницькі товариства як юридичні особи приватного права. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2013. 200 с.
8. Піддубна В.Ф. Релігійні організації як суб'єкти цивільних правовідносин: автореф. дис...канд. юрид. наук... 12.00.03. Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого, Харків, 2008. 19 с.
9. Кочин, В.В. Цивільні відносини у непадприємницьких товариствах та установах: теоретико-правові засади адаптації законодавства України до *acquis* ЄС [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Кочин Володимир Володимирович ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака. Київ, 2021. 36 с.
10. Давидова Н.О., Менджул М.В. Громадське об'єднання та громадська організація: дихотомія понять. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 3. С. 51–57.
11. Чернописька В. З. Громадські організації як основа формування правової ідеології сучасного суспільства. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 5. С. 392-396. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/59-2.pdf>.

Тема 8. Установи. (2 год.)

При розгляді даної теми слід звернути увагу на основну ознаку установи, окреслену у ЦК України – це відсутність відносин участі. У такому розрізі установи, фактично, є антагоністами товариств. Потрібно враховувати те, що насправді ЦК України не містить положень щодо природи установи з позиції належності її до підприємницької

чи непідприємницької юридичної особи. Тому у доктрині цивільного права роблять, зазвичай, висновок про те, що раз установа створюється із спеціальною метою, то ця мета, як правило, непідприємницька.

Питання для обговорення

1. Поняття та ознаки установ в системі юридичних осіб.
2. Порядок створення установ.
3. Правовий режим майна установ.
4. Правосуб'єктність установ.
5. Управління установами.
6. Припинення установ.

Ключові поняття і терміни: установа, правосуб'єктність установи, засновник установи, індивідуальний установчий акт, спільний установчий акт.

Індивідуальні доповіді: «Установчі документи установи», «Особливості реалізації правосуб'єктності установою».

Теоретичне завдання:

Словникова робота: установа, правосуб'єктність установи, засновник установи, індивідуальний установчий акт, спільний установчий акт.

Практичне завдання:

Проаналізуйте наявну судову практику у справах, що стосуються створення, діяльності та припинення установ.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Окресліть місце установ в системі юридичних осіб приватного права?

Які особливості установчих документів установ?

Сформуйте основні історичні візи розвитку форми установи як юридичної особи приватного права?

Підстави та способи припинення установ?

Розкрийте особливості правоздатності установи?

Окресліть основи цивільно-правового регулювання установ культури в системі юридичних осіб приватного права?

Література для опрацювання:

1. Жигалкін І.П. Установи як юридичні особи: монографія. Харків: Право, 2010. 168 с.
2. Боровська І.А., Затилюк Г.А. Поділ юридичних осіб на юридичних осіб приватного права та публічного права. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування : виклики ХХІ століття, Харків, 2019. С. 41-44.
3. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
4. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
5. Кочин В.В. Види юридичних осіб та їх співвідношення з видами господарської діяльності. Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення. Збірник наукових праць. Випуск 4. За ред. Беянович О.А. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2016. С. 84-103.
6. Кузнецова Н.С. Поняття й класифікація юридичних осіб в цивільному праві України: теорія і практика.

- Сучасні проблеми приватного права: збірник наукових праць присвячених 80-ій річниці з дня народження Ярославни Миколаївни Шевченко. За ред. Н.С. Кузнєцової, Р.О. Стефанчука. Київ: ВГО «Асоціація цивілістів України», 2012. С. 159-176.
7. Заболотна Н. Я., Бек У. П. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин. Академічні візії, №24, 2023. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/643/579>
  8. Олійник О. С. Концептуальні аспекти реформування інституту юридичної особи в умовах рекодифікації ЦК України, 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17471>

Тема 9. Похідні форми юридичних осіб приватного права. (2 год.)

При вивченні даної теми слід звернути увагу на те, що в межах основних організаційно-правових форм та видів юридичних осіб створюються спеціальні юридичні особи, правове регулювання яких забезпечується спеціальними окремими нормативними актами. Зазвичай, базовою ознакою таких юридичних осіб є те, що вони здійснюють діяльність в певній сфері суспільних відносин, де, як правило, задіяний посилений публічний інтерес. В силу цього фактору, такі юридичні особи, зазвичай, мають виключну правоздатність – можуть здійснювати лише ті види діяльності, які прямо дозволені законом. Вони створюються в формах та видах,

установлених в ЦК України, однак, мають особливості створення, управління, припинення, правового режиму майна тощо (залежно від виду юридичної особи). Такі юридичні особи у теорії цивільного права називають по-різному, однак, найбільш поширені найменування – похідні форми юридичних осіб, модифіковані форми юридичних осіб тощо.

Питання для обговорення

1. Поняття похідних форм юридичних осіб приватного права.
2. Виключна правоздатність як основна характеристика похідних форм юридичних осіб приватного права.
3. Фінансові установи.
4. Юридичні особи у сфері інновацій (наукові парки, технопарки тощо).
5. Корпоративні інвестиційні фонди.

Ключові поняття і терміни: виключна правоздатність, публічний інтерес, спеціальне правове регулювання, фінансові установи, страховики, технопарки, наукові парки, корпоративні інвестиційні фонди.

Теоретичне завдання:

Словникова робота: технологічний парк, корпоративний інвестиційний фонд, виключна правоздатність, страхова компанія, публічний інтерес, банк, науковий парк.

Практичне завдання:

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

У чому полягає виключна правоздатність технологічної парку?

Які особливості правового регулювання банків?

У чому специфіка правового статусу корпоративних інвестиційних фондів?

Яким чином публічний інтерес впливає на механізми правового регулювання статусу юридичних осіб із виключною правоздатністю?

Чому такі юридичні особи називають похідними формами?

У чому специфіка правового статусу наукових парків?

Література для опрацювання:

1. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
2. Борисов І. В. Організаційно-правова форма фінансових установ як правовий механізм узгодження економіко-правових інтересів основних учасників ринку фінансових послуг. Право та інновації. 2016. № 4. С. 61-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2016_4_10
3. Корпоративне право крізь призму судової практики: монографія. / за ред.І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 512 с.
4. Гончаренко О. В. Правове регулювання похідних форм юридичних осіб приватного права в Україні: аналіз законодавства. Юридичний вісник. 2020. № 3. С. 78-85.
5. Зеліско А.В «Організаційно – правові форми підприємницьких юридичних осіб приватного права»/ «Міжнародний журнал право і суспільство». С. 56- 66.
6. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.

7. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
8. Ковальчук А. М. Особливості створення та функціонування похідних форм юридичних осіб приватного права в сучасних умовах. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Юридичні науки". 2020. Вип. 2(1). С. 112-120.
9. Корнієнко О. І. Правове регулювання похідних форм юридичних осіб приватного права в контексті євроінтеграційних процесів. Право та інновації. 2020. № 4. С. 17-22.
10. Іванова Л. О. Правове забезпечення діяльності похідних форм юридичних осіб приватного права в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Право". 2020. Вип. 28. С. 42-49.

Плани і завдання семінарських занять для здобувачів заочної форми навчання

Тема 3. Види юридичних осіб приватного права. (2 год.)

При вивченні даної теми здобувачі повинні проаналізувати спершу категорії приватного і публічного права, що дасть їм основу для розуміння функціонального призначення юридичних осіб приватного та публічного права. Здобувачам доцільно з'ясувати перелік основних кваліфікаційних критеріїв для поділу юридичних осіб на два вказані види. Увагу потрібно звернути на проблематику юридичних осіб публічного права та їх сутність, проблематику реалізації ними своїх прав та обов'язків.

Питання для обговорення

1. Поділ юридичних осіб приватного права на товариства та установи.
2. Поділ товариств на підприємницькі та непідприємницькі.
3. Кооперативи та їх місце в системі юридичних осіб.
4. Проблематичність встановлення у Господарському кодексі системи підприємств та законодавчі тенденції щодо їх подальшої долі.

Ключові поняття і терміни: товариство, установа, підприємницьке товариство, непідприємницьке товариство, господарське товариство, кооператив, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, повне та командитне товариство, виробничий кооператив, споживчий кооператив, підприємство.

Індивідуальні доповіді: «Проблеми застосування ЦК та ГК України у розрізі встановлення системи суб'єктів господарювання», «Проблеми розмежування підприємницьких та непідприємницьких товариств».

Теоретичне завдання:

Завдання 1.

Складіть схему відмінностей товариств та установ, підприємницьких товариств та непідприємницьких товариств.

Практичне завдання: Назвіть нормативні акти, які підлягають правозастосуванню при вирішенні питань щодо діяльності технологічних парків із статусом юридичної особи.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Розмежуйте товариства та установи?

Чи можуть бути установи підприємницькі? Чи лише непідприємницькі?

Чи встановлює ЦК України вичерпний перелік форм юридичних осіб приватного права?

Які юридичні особи належать до підприємницьких товариств і чи вичерпний цей перелік?

Чи може непідприємницьке товариство здійснювати підприємницьку діяльність?

Чи мають прикладне значення на вашу думку доктринальні класифікації юридичних осіб?

Література для опрацювання:

1. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
2. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
3. Кочин В.В. Види юридичних осіб та їх співвідношення з видами господарської діяльності. Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення. Збірник наукових праць. Випуск 4. За ред. Беляневич О.А. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2016. С. 84-103.
4. Кузнецова Н.С. Поняття й класифікація юридичних осіб в цивільному праві України: теорія і практика. Сучасні проблеми приватного права: збірник наукових праць присвячених 80-ій річниці з дня народження Ярослави Миколаївни Шевченко. За ред. Н.С.

- Кузнєцової, Р.О. Стефанчука. Київ: ВГО «Асоціація цивілістів України», 2012. С. 159-176.
5. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
  6. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
  7. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
  8. Сухарева А.І., Яценко І.М. Правові аспекти діяльності господарських товариств в Україні: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 192 с.
  9. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
  10. Ковалишин О.Р. Правовий статус командитного товариства: перспективи реформування. Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і аспірантів: «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина», (13 – 14 травня 2016 р.). Івано-Франківськ, 2016. С. 50 – 52.
  11. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ДП «Юридичне видавництво «Аста», 2004. 328 с.
  12. Спасибо-Фатєєва І.В. Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр. Х. : Золоті сторінки, 2012. 696 с.

13. Науково-практичний коментар Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»/ [В.А. Васильєва, В.В. Луць, Л.В. Сіщук та ін.]; за заг. ред. В.А. Васильєвої. Харків: Право. 2020. 336 с.
14. Зеліско А.В. Фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи. Фермерські господарства як учасники цивільних та земельних правовідносин: за матеріалами судової практики: монографія / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2022. С. 69-83.
15. Сіщук Л.В. Підприємницькі юридичні особи в умовах рекодифікації цивільного законодавства України. Підприємництво, господарство і право. №4. 2021. С. 74-80. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/12.pdf>.

Тема 4. Створення юридичних осіб. (2 год.)

За результатами розгляду даної теми здобувачі повинні оволодіти знаннями норм чинного законодавства, що встановлюють порядок створення юридичних осіб. При вивченні цієї теми здобувачам необхідно звернути увагу на порядок створення акціонерних товариств, який носить найбільш складний характер, та на особливості створення виробничих кооперативів. Наголос необхідно зробити на правовому регулюванні зобов'язальних відносин між засновниками товариств до моменту їх державної реєстрації, а також на особливостях створення установ. Доцільно також звернути увагу на порядок створення кооперативів, який окрім загальних норм врегульовується також положеннями спеціальних нормативно-правових актів.

Питання для обговорення

1. Способи створення юридичних осіб: підходи у науці та законодавстві. Заснування юридичних осіб та створення їх внаслідок правонаступництва.
2. Відмінність у створення юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.
3. Поняття засновників (учасників) юридичної особи та вимоги до них при створенні окремих юридичних осіб.
4. Організаційний етап створення юридичних осіб. Договори, спрямовані на створення юридичних осіб.
5. Установчі документи юридичних осіб.
6. Державна реєстрація юридичних осіб.

Ключові поняття і терміни: установчі збори, статут, засновницький договір; державна реєстрація, виписка з Єдиного державного реєстру, витяг з Єдиного державного реєстру.

Індивідуальні доповіді: «Цивільно-правова природа статуту юридичної особи», «Особливості застосування модельного статуту за законодавством України».

Практичні завдання:

Завдання 1.

При заснуванні ПрАТ засновники за спільною домовленістю уклали між собою засновницький договір, нотаріально його посвідчивши. Державний реєстратор відмовив у здійсненні державної реєстрації ПрАТ на підґрунті відсутності у поданому йому засновниками пакеті документів укладеного ними засновницького договору. *Чи правомірні дії державного реєстратора? Обґрунтуйте відповідь.*

Завдання 2.

Державним реєстратором було відмовлено у проведенні державної реєстрації ПАТ «Арт» у зв'язку із відсутністю у проекті статуту ПАТ відомостей про його місцезнаходження. *Чи правомірні дії державного*

реєстратора та де повинні міститися відомості про місцезнаходження ПАТ? Яким чином визначається місцезнаходження ПАТ?

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Розкрийте зміст організаційних відносин при створенні господарського товариства?

Чим відрізняється порядок створення повних та командитних товариств від інших господарських товариств?

Проаналізуйте правову сутність засновницького договору, обґрунтуйте його необхідність при створенні встановлених законом видів товариств, виділіть ті його характеристики, що відокремлюють засновницький договір від статуту?

Які дані обов'язково повинні міститися в статуті товариства з обмеженою відповідальністю?

З якого моменту господарське товариство вважається створеним?

Який перелік документів є необхідним при проведенні державної реєстрації?

В яких випадках державний реєстратор залишає подані для державної реєстрації документи без розгляду?

Які особливості установчих документів установ?

Література для опрацювання:

1. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.

2. Мічурін Є. О. Цивільне право : Загальна частина: навч. посіб. для підгот. до іспитів та заліків: Харків: Право, 2019. 184 с.
3. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Харків : Право, 2018 . Ч. 1. 5-те вид., перероб. 2018. 231 с.
4. Цивільне та сімейне право України : навч. посіб. / Є. О. Харитонов та ін. ; упоряд. О. І. Сафончик ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Є. О. Харитонова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» Одеса : Фенікс, 2018. 581 с.
5. Боднарук М.І., Козубі І.Г. Європейські стандарти приватного права: навчальний посібник. Чернівці, 2019. 216 с.
6. Цивільне право України. Іванов Ю.Ф., Іванова М.В., Куриліна О.В. Том 1. Навчальний посібник у 2 томах. Видання 2-ге доповнене і перероблене. К.: Алерта, 2019. 342 с.
7. Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.
8. [Бровченко Т. І.](#) Установчі документи юридичних осіб за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Т. І.Бровченко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.
9. Костова Н.І. Створення акціонерних товариств за цивільним законодавством України: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Спец. 12.00.03. «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». О.: Одеська юридична академія, 2012. 20 с.
10. Кочергіна К.О. Зміст організаційно-правових форм підприємницьких товариств: інтереси, функції, правові засоби : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / К.

О. Кочергіна; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Х., 2005. 20 с.

11. Черевко П.П. Створення юридичних осіб приватного права: автореф. на здобуття наук. ступеня канд.юрид.наук. Спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. 20 с.
12. Сербін Д. Модельний статут для товариства в умовах війни: за чи проти? Юридична газета Онлайн. 7 лютого 2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/korporativne-pravo-ma/modelniy-statut-dlya-tovaristva-v-umovah-viyni-za-chi-proti.html>.
13. Ільницька Н. Ф., Кулага Е. В. Сутність та зміст легітимації юридичних осіб за законодавством України. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 5. С. 380-386. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/57-2.pdf>

Тема 5: Припинення юридичних осіб. (2 год.)

За результатами вивчення вказаної теми здобувачі повинні оволодіти систематичними знаннями основних теоретичних та практичних положень стосовно порядку ліквідації та реорганізації юридичних осіб. Акценти здобувачам слід розставити на питаннях застосування правових механізмів щодо збалансованого захисту прав та інтересів кредиторів, учасників та самої юридичної особи. Особливу увагу здобувачам слід звернути на особливості припинення юридичних осіб в порядку банкрутства. Особливо заслуговує на увагу припинення юридичних осіб через правонступництво. У цьому розрізі

потрібно розмежовувати припинення юридичної особи через правонаступництво та реорганізацію.

Питання для обговорення

1. Поняття та способи припинення юридичних осіб.
2. Поняття, підстави та порядок ліквідації юридичних осіб.
3. Ліквідація юридичних осіб у порядку визнання їх банкрутом.
4. Припинення юридичних осіб шляхом правонаступництва.

Ключові поняття і терміни: ліквідація, розпорядник майном, санація, ліквідаційна комісія, реорганізація, поділ, злиття, приєднання, перетворення, виділ.

Індивідуальна доповідь: «Правовий статус арбітражного керуючого», «Порядок перетворення товариства з обмеженою відповідальністю в акціонерне товариство».

Теоретичне завдання:

Словникова робота: реорганізація, ліквідація, арбітражний керуючий, злиття, приєднання, поділ, виділ, перетворення, неплатоспроможність, санація, розпорядник майном.

Практичні завдання:

Завдання 1.

В господарській суд надійшла позовна заява визнання недійсним договору, укладеного з участю відповідача Петербурзької філії ПАТ «Тор». Позивач заявив, що ПАТ «Тор» ліквідоване внаслідок банкрутства більш як рік тому, про що він дізнався тільки після укладення договору з його філією.

Не визнаючи позову, директор філії заявив, що товариство, яке її заснувало, дійсно ліквідоване, однак майно

філії з якихось причин не було включено в загальну конкурсну масу ПАТ, тому філія продовжує існувати.

Крім того, заперечний договір, укладений від імені самої філії, отже ніякого обману контрагента не було. Філія сумлінно сплачує в бюджет всі податки, своєчасно виплачує працівникам зарплату, має рахунок в банку, печатку і відповідно є повноправною юридичною особою. Таким чином немає жодних підстав для визнання договору недійсним.

Вирішіть справу.

Завдання 2.

ПАТ «Форпост» було реорганізовано шляхом поділу його на два самостійні підприємства: ПАТ «Старт» і ПАТ «Пошук». Кредитори товариства не були своєчасно повідомлені про реорганізацію і дізналися про припинення тільки з газет. Договори, укладені ними з ПАТ, не були виконані товариством, в результаті чого кредитори понесли значні збитки. правонаступники «Форпосту» у відповідь на претензії кредиторів заявили, що на момент реорганізації ніяких боргів ПАТ перед кредиторами не існувало, тому у розподільному балансі які-небудь зобов'язання перед кредиторами відсутні. Крім того, за пройдений час із складу ПАТ «Старт» виділилось товариство «Імперіал», яке отримало велику частину активів «Старту». Тому ПАТ «Старт» не в змозі відшкодувати кредиторам збитки, завдані його правопередником. Потерпілі звернулись до юриста із питанням про можливі способи захисту їх прав.

Дайте відповідь на поставлене запитання. У якому порядку повинна проводитись реорганізація юридичної особи? Які наслідки настають, якщо такий порядок порушений?

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

Назвіть суб'єктів, уповноважених приймати рішення про добровільне припинення господарського товариства?

Розкрийте відмінність між такими способами реорганізації господарського товариства як поділ та виділ?

Дайте визначення способів реорганізації господарських товариств. Які законодавчі акти розкривають поняття цих способів?

Сформууйте схему етапів ліквідації юридичної особи шляхом застосування процедури банкрутства?

Які механізми передбачені у чинному законодавстві при ліквідації юридичної особи, спрямовані на охорону та захист прав і інтересів кредиторів юридичної особи?

Які види припинення юридичної особи розрізняють в теорії цивільного права?

Література для опрацювання:

1. Сіщук Л.В. Правонаступництво в корпоративних правовідносинах: автореф. канд. юрид. наук. Спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». К.: НАПН Укр. НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака, 2014. 20 с.
2. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
3. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
4. Гордієнко О.І. Суб'єкти підприємницької діяльності: поняття, класифікація, особливості регулювання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2019. 224 с.

5. Ковальчук О.В., Шафранський В.Ю. Правовий статус господарських товариств в Україні: монографія. - Київ: Атіка, 2020. 352 с.
6. Приймак О.Г. Господарські товариства: порядок утворення та правовий статус: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 224 с.
7. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
8. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
9. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
10. Жорнокуй В.Г. Сутність реорганізації юридичної особи з позиції визнання виділу одним з її видів. Вісник ХНУВС–Bulletin of KhNUiA. 2022. № 2(97). С. 48-58. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/453-Article%20Text-1415-1-10-20220824.pdf>
11. Саветчук В.М. правове регулювання злиття та приєднання юридичних осіб за правом України та європейського союзу. Дисертація на здобуття кандидата юридичних наук. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2018. 207 с. URL: https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2019/01/dis_Savetchuk.pdf

Завдання для самостійної роботи здобувачів денної та заочної форми навчання

Тема 1. Становлення інституту юридичних осіб. Ознаки юридичних осіб як учасників цивільних правовідносин. (2 год.)

Базова самостійна робота:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з теми;
- виконання домашніх завдань, сформованих у методичних рекомендаціях для підготовки здобувачів до семінарських занять.

Додаткова самостійна робота:

- **аналіз наукових публікацій:**

Олійник О. С. Концептуальні аспекти реформування інституту юридичної особи в умовах рекодифікації ЦК України, 2023. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17471>

- **аналіз нормативно-правового акта:**

аналіз прийнятого 09.01.2025 року Закону України про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період.

- розробка презентації або графічне завдання з теми дисципліни:

скласти презентацію про виникнення юридичних осіб у римському цивільному праві, їх характеристики.

- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв:

складіть схему основних теорій походження юридичної особи, починаючи від середньовіччя.

Література для опрацювання:

1. Кочин В.В. Правова сутність юридичної особи. Юридична Україна. 2013. №5. С. 43-48.
2. Кочин В.В. Цивільно-правова таксономія юридичних осіб приватного права. Приватне право і підприємництво. 2018. №18. С. 18-24.
3. Кочин В.В. Місце юридичної особи у правовій системі України. Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю нац. акад. прав. наук України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правова доктрина України». Харків: Право, 2013. С. 409-411.
4. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
5. Буряк Я. Я. Правова природа правоздатності юридичної особи. Європейські перспективи. 2018. № 2. С. 31-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2018_2_7

6. Іваницький А.М. Правова природа майна юридичних осіб у розумінні статті 1 першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположених свобод. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Том 29 (68).№2. 2018. С. 25-29. URL:http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/2_2018/8.pdf
7. Олійник О. С. Концептуальні аспекти реформування інституту юридичної особи в умовах рекодифікації ЦК України, 2023. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17471>
8. Франкова, А. В. Исторична ретроспектива становлення інституту перетворення суб'єктів господарювання. In The X International Scientific and Practical Conference "Trends and prospects for the development of modern education", November 20-22, 2023. Munich, Germany. 422p. (p. 183). URL://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18778/1/TRENDS-AND-PROSPECTS-FOR-THE-DEVELOPMENT-OF-MODERN-EDUCATION.pdf#page=184
9. Артеменко Р. М. Місце та роль ознаки майнової відокремленості підприємницького товариства в теоріях про сутність юридичної особи, 2022. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d99eb523-2a4c-4869-8e37-6a884ad54e91/content>
10. Попова С. О. Особисті немайнові права юридичної особи: реалії сьогодення: монографія, 2023. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8fc498ac-90a9-4692-801b-72b2ba6d1adb/content>

11. Ратушна Б. П. Ділова репутація юридичних осіб за цивільним законодавством України. Аналітично-порівняльне правознавство, 2023. С.273-276. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294485/287268>
12. Артеменко Р. М. Майнова відокремленість як конститутивна ознака підприємницьких товариств, 2022. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/762daa7d-6592-4886-8a14-e5baeaf29f6d/content>
13. Малиновський В. Генеза становлення та розвитку повних товариств. Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету, 2020. С. 221-225. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/download/609/607>
14. Борисова В. І. Розвиток вчення про юридичну особу в доктрині цивільного права. Національна академія правових наук України, 2022. С. 14-20. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/Maslov_100.pdf#page=14
15. Лукашов Р. Товариство з обмеженою відповідальністю як юридична особа приватного права: окремі теоретико-правові питання. Актуальні проблеми правознавства, №1.4, 2020. С.187-194. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/901>

16. Заболотна Н. Я., Бек У. П. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин. Академічні візії, №24, 2023. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/643/579>
17. Берестова І.Е. Реалізація юридичними особами засобів юридичного захисту: вплив порядку утворення на вичерпність засобів. Приватне право і підприємництво. №24 частина 2/2024. С. 28-36. URL: http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2024/24_2/47.pdf

Тема 2. Юридичні особи публічного та приватного права у цивільному праві. Особливості правового статусу юридичних осіб публічного права. (2 год.)

Базова самостійна робота:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з теми;
- виконання домашніх завдань, сформованих у методичних рекомендаціях для підготовки здобувачів до семінарських занять.

Додаткова самостійна робота:

- аналіз наукових публікацій:

Піддубна В.Ф. Класифікація юридичних осіб за критерієм способу утворення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 53. Том 1. С. 136-138. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/28068/1/%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%A1%D0%98%D0%A4%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%AE%D0%A0%D0%98%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91.pdf>

- розробка презентації або графічне завдання з теми дисципліни:

складіть порівняльну таблицю критеріїв поділу юридичних осіб приватного та публічного права.

зробіть презентацію поняття та характерних ознак юридичних осіб публічного права.

- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв:

складіть словник визначень окремих видів юридичних осіб публічного права, правовий статус яких урегульований окремими нормативно-правовими актами.

Література для опрацювання:

1. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
2. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
3. Гордієнко О.І. Суб'єкти підприємницької діяльності: поняття, класифікація, особливості регулювання:

- навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2019. 224 с.
4. Ковальчук О.В., Шафранський В.Ю. Правовий статус господарських товариств в Україні: монографія. Київ: Атіка, 2020. 352 с.
  5. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
  6. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
  7. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
  8. Сухарева А.І., Яценко І.М. Правові аспекти діяльності господарських товариств в Україні: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 192 с.
  9. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
  10. Гнатів О. Юридичні особи публічного права: підходи до розуміння. Law. State. Technology, Вип. 1, 2022. С. 39-45.
  11. Зубар В.М. Юридичні особи публічного права за цивільним законодавством України. STUDIA IURIDICA LXX. С. 267-275.
  12. Олькіна О.В. Юридичні особи публічного права: постановка проблеми критеріїв визначення

розмежування юридичних осіб публічного права та приватного права. Юридичний науковий електронний журнал. №4. 2014. С. 91-93.

Тема 3. **Види юридичних осіб приватного права. (2 год.)**

Базова самостійна робота:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з теми;
- виконання домашніх завдань, сформованих у методичних рекомендаціях для підготовки здобувачів до семінарських занять.

Додаткова самостійна робота:

- аналіз наукових публікацій:

Снісаренко Л.Ю. Організаційно-правова форма юридичної особи: теоретичне поняття та проблеми практичного застосування. Будуємо нову Україну • збірник конференції. URL:

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1f33c83d-604b-4f77-8df8-7771780e9d67/content>

Зозуляк О., Парута Ю. Тенденції розвитку законодавства та доктрини приватного права щодо організаційно-правових форм юридичних осіб. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства: збірник наукових праць. № 65 (2024).

С. 201-210. URL:
<https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/8058/8184>

- розробка презентації або графічне завдання з теми дисципліни:

складіть порівняльну таблицю правових характеристик товариств та установ як основних системоутворюючих понять у сфері юридичних осіб приватного права;

- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв:

складіть глосарій термінів щодо видів підприємницьких товариств.

Література для опрацювання:

1. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
2. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
3. Кочин В.В. Види юридичних осіб та їх співвідношення з видами господарської діяльності. Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення. Збірник наукових праць. Випуск 4. За ред. Беяневич О.А. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2016. С. 84-103.
4. Кузнєцова Н.С. Поняття й класифікація юридичних осіб в цивільному праві України: теорія і практика.

- Сучасні проблеми приватного права: збірник наукових праць присвячених 80-ій річниці з дня народження Ярослави Миколаївни Шевченко. За ред. Н.С. Кузнецової, Р.О. Стефанчука. Київ: ВГО «Асоціація цивілістів України», 2012. С. 159-176.
5. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
  6. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
  7. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
  8. Сухарева А.І., Яценко І.М. Правові аспекти діяльності господарських товариств в Україні: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 192 с.
  9. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
  10. Ковалишин О.Р. Правовий статус командитного товариства: перспективи реформування. Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і аспірантів: «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина», (13 – 14 травня 2016 р.). Івано-Франківськ, 2016. С. 50 – 52.

11. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ДП «Юридичне видавництво «Аста», 2004. 328 с.
12. Спасибо-Фатєєва І.В. Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр. Х. : Золоті сторінки, 2012. 696 с.
13. Науково-практичний коментар Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»/ [В.А. Васильєва, В.В. Луць, Л.В. Сіщук та ін.]; за заг. ред. В.А. Васильєвої. Харків: Право. 2020. 336 с.
14. Зеліско А.В. Фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи. Фермерські господарства як учасники цивільних та земельних правовідносин: за матеріалами судової практики: монографія / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2022. С. 69-83.
15. Сіщук Л.В. Підприємницькі юридичні особи в умовах рекодифікації цивільного законодавства України. Підприємництво, господарство і право. №4. 2021. С. 74-80. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/12.pdf>.

Тема 4. Створення юридичних осіб. (2 год.)

Базова самостійна робота:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з теми;
- виконання домашніх завдань, сформованих у методичних рекомендаціях для підготовки здобувачів до семінарських занять.

Додаткова самостійна робота:**- аналіз наукових публікацій:**

Владимиров В.В., Бригінець О.О. Підходи до визначення бенефіціарного власника: проблеми правозастосування. [Часопис Київського університету права. № 1 \(2023\)](#). С. 83-86.

URL:

<https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/815/758>

- розробка презентації або графічне завдання з теми дисципліни:

Складіть презентацію про модельний статут

Складіть схему основних етапів створення виробничого кооперативу.

- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв:

складіть глосарій термінів, які застосовуються у Законі України «Про акціонерні товариства» при створенні акціонерних товариств.

складіть глосарій основних термінів, які використовуються при регулюванні порядку створення повних та командитних товариств.

Література для опрацювання:

1. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
2. Мічурін Є. О. Цивільне право : Загальна частина: навч. посіб. для підгот. до іспитів та заліків: Харків: Право, 2019. 184 с.
3. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Харків : Право, 2018 . Ч. 1. 5-те вид., перероб. 2018. 231 с.
4. Цивільне та сімейне право України : навч. посіб. / Є. О. Харитонов та ін. ; упоряд. О. І. Сафончик ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Є. О. Харитонова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» Одеса : Фенікс, 2018. 581 с.
5. Боднарук М.І., Козубі І.Г. Європейські стандарти приватного права: навчальний посібник. Чернівці, 2019. 216 с.
6. Цивільне право України. Іванов Ю.Ф., Іванова М.В., Куриліна О.В. Том 1. Навчальний посібник у 2 томах. Видання 2-ге доповнене і перероблене. К.: Алерта, 2019. 342 с.
7. Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.
8. [Бровченко Т. І.](#) Установчі документи юридичних осіб за законодавством України : автореф. дис. ... канд.

- юрид. наук : 12.00.03 / Т. І.Бровченко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.
9. Костова Н.І. Створення акціонерних товариств за цивільним законодавством України: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Спец. 12.00.03. «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». О.: Одеська юридична академія, 2012. 20 с.
  10. Кочергіна К.О. Зміст організаційно-правових форм підприємницьких товариств: інтереси, функції, правові засоби : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / К. О. Кочергіна; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Х., 2005. 20 с.
  11. Черевко П.П. Створення юридичних осіб приватного права: автореф. на здобуття наук. ступеня канд.юрид.наук. Спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. 20 с.
  12. Сербін Д. Модельний статут для товариства в умовах війни: за чи проти? Юридична газета Онлайн. 7 лютого 2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/korporativne-pravo-ma/modelniy-statut-dlya-tovaristva-v-umovah-viyni-zachi-proti.html>.
  13. Ільницька Н. Ф., Кулага Е. В. Сутність та зміст легітимації юридичних осіб за законодавством України. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024. Серія ПРАВО.

Випуск 86: частина 5. С. 380-386. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/57-2.pdf>

Тема 5: Припинення юридичних осіб. (2 год.)

Базова самостійна робота:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з теми;
- виконання домашніх завдань, сформованих у методичних рекомендаціях для підготовки здобувачів до семінарських занять.

Додаткова самостійна робота:

- аналіз наукових публікацій:

Ступак Т.С. Реорганізація юридичної особи: сутність і розуміння форми її прояву (створення чи припинення). . Вісник ХНУВС–Bulletin of KhNUiA. 2024. № 2(105). С. 62-73.
Стратюк О.М. Підстави ліквідації підприємницьких юридичних осіб. Юридичний науковий електронний журнал. № 3/2020. С. 126-129. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/31.pdf

- розробка презентації або графічне завдання з теми дисципліни:

Підготуйте схематичну поетапну структуру ліквідації юридичної особи в порядку банкрутства відповідно до спеціального нормативного регулювання;

Складіть порівняльну таблицю етапів окремих видів припинення юридичних осіб через правонаступництво.

- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв:

Сформуйте глосарій основних термінів щодо теми банкрутства юридичної особи.

Література для опрацювання:

1. Сішук Л.В. правонаступництво в корпоративних правовідносинах: автореф. канд. юрид. наук. Спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». К.: НАПН Укр. НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака, 2014. 20 с.
2. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
3. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
4. Гордієнко О.І. Суб'єкти підприємницької діяльності: поняття, класифікація, особливості регулювання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2019. 224 с.

5. Ковальчук О.В., Шафранський В.Ю. Правовий статус господарських товариств в Україні: монографія. - Київ: Атіка, 2020. 352 с.
6. Приймак О.Г. Господарські товариства: порядок утворення та правовий статус: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 224 с.
7. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
8. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
9. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
10. Жорнокуй В.Г. Сутність реорганізації юридичної особи з позиції визнання виділу одним з її видів. Вісник ХНУВС–Bulletin of KhNUiA. 2022. № 2(97). С. 48-58. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/453-Article%20Text-1415-1-10-20220824.pdf>
11. Саветчук В.М. правове регулювання злиття та приєднання юридичних осіб за правом України та європейського союзу. Дисертація на здобуття кандидата юридичних наук. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2018. 207 с. URL: https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2019/01/dis_Savetchuk.pdf

Тема 6: Підприємницькі товариства як учасники цивільних правовідносин. (2 год.)

Базова самостійна робота:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з теми;
- виконання домашніх завдань, сформованих у методичних рекомендаціях для підготовки здобувачів до семінарських занять.

Додаткова самостійна робота:

- аналіз наукових публікацій:

Сішук Л.В. Підприємницькі Юридичні Особи В Умовах Рекодифікації Цивільного Законодавства України. Підприємництво, господарство і право. 4/2021. С. 74-80. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/12.pdf>

Беляневич О.А. Про множинність організаційно-правових форм суб'єктів господарювання як одну з умов повоєнного відновлення. Платформа стратегічної та законотворчої аналітики. 09.12.2023. URL: <https://coordynata.com.ua/pro-mnozinnist-organizacijno-pravovih-form-subektiv-gospodaruvanna-ak-odnu-z-umov-povoennogo-vidnovlenna>

- розробка презентації або графічне завдання з теми дисципліни:

складіть порівняльну таблицю базових параметрів пяти форм господарських товариств;

складіть порівняльну таблицю відмінностей виробничого кооперативу та товариства з обмеженою відповідальністю.

- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв:

сформуйте глосарій на тему «Правове регулювання системи кооперативів в Україні».

Література для опрацювання:

1. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
2. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.
3. Гордієнко О.І. Суб'єкти підприємницької діяльності: поняття, класифікація, особливості регулювання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2019. 224 с.
4. Ковальчук О.В., Шафранський В.Ю. Правовий статус господарських товариств в Україні: монографія. - Київ: Атіка, 2020. 352 с.

5. Приймак О.Г. Господарські товариства: порядок утворення та правовий статус: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 224 с.
6. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
7. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
8. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
9. Науково-практичний коментар Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»/ [В.А. Васильєва, В.В. Луць, Л.В. Сіщук та ін.]; за заг. ред. В.А. Васильєвої. Харків: Право. 2020. 336 с.
10. Зеліско А.В. Фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи. Фермерські господарства як учасники цивільних та земельних правовідносин: за матеріалами судової практики: монографія / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2022. С. 69-83.

Тема 7. Непідприємницькі товариства як учасники цивільних правовідносин. (2 год.)

Базова самостійна робота:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з теми;
- виконання домашніх завдань, сформованих у методичних рекомендаціях для підготовки здобувачів до семінарських занять.

Додаткова самостійна робота:**- аналіз наукових публікацій:**

Зозуляк О.І. Теоретико-правові аспекти визначення організаційно-правових форм непідприємницьких юридичних осіб. Актуальні питання вдосконалення чинного законодавства: збірник наукових праць. 2023. С. 93-102. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10545/1/751-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1469-1-10-20191023.pdf>

Ільченко Ганна. Організаційно правові форми юридичних осіб: англійське та українське право. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 1. С. 32-42. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2021/01\(114\)/6.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2021/01(114)/6.pdf)

- розробка презентації або графічне завдання з теми дисципліни:

складіть порівняльну таблицю правових характеристик громадських організацій та релігійних організацій відповідно до спеціального їх правового регулювання;

складіть орієнтовну схему видів невідприємницьких товариств відповідно до вашого власного її бачення, опираючись на нормативно-правові акти та їх систему;

- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв:

сформуйте глосарій щодо теми «Особливості правового регулювання політичних партій».

Література для опрацювання:

1. Кочин В.В. Правове регулювання цивільних відносин у невідприємницьких товариствах та установах в умовах адаптації до правової системи Європейського Союзу: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. 2020. 435 с.
2. Біляєв О.О. Спортивні організації як суб'єкти цивільного права: автореф. дис.... канд.юрид. наук.: 12.00.03. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2015. 21 с.
3. Борисов І.В. Організаційно-правові форми фінансових установ як учасників ринку фінансових послуг: дис... канд. юрид. наук... 12.00.04. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 210 с.

4. Борисова В.І. Релігійна організація – функціональний вид невідприємницьких організацій. Методологія приватного права (теоретичний дискурс та практичне застосування). Матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 10 червня 2016 р.). Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. 2016. С. 29-34.
5. Капталан І.М. Політичні партії як суб'єкти цивільного права: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 22 с.
6. Коверзнев В.О. Господарсько-правове забезпечення кооперації в Україні: монографія. Чернігів: НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2017. 384 с.
7. Кочин В.В. Невідприємницькі товариства як юридичні особи приватного права. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2013. 200 с.
8. Піддубна В.Ф. Релігійні організації як суб'єкти цивільних правовідносин: автореф. дис...канд. юрид. наук... 12.00.03. Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого, Харків, 2008. 19 с.
9. Кочин, В.В. Цивільні відносини у невідприємницьких товариствах та установах: теоретико-правові засади адаптації законодавства України до acquis ЄС [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Кочин Володимир Володимирович ; Нац. акад. прав. наук

України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака. Київ, 2021. 36 с.

10. Давидова Н.О., Менджул М.В. Громадське об'єднання та громадська організація: дихотомія понять. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 3. С. 51–57.
11. Чернописька В. З. Громадські організації як основа формування правової ідеології сучасного суспільства. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 5. С. 392-396. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/59-2.pdf>.

Тема 8. Установи. (2 год.)

Базова самостійна робота:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з теми;
- виконання домашніх завдань, сформованих у методичних рекомендаціях для підготовки здобувачів до семінарських занять.

Додаткова самостійна робота:

- аналіз наукових публікацій:

Боровська І.А., Затилюк Г.А. Поділ юридичних осіб на юридичних осіб приватного права та публічного права. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування : виклики ХХІ століття, Харків, 2019. С. 41-44.

- розробка презентації або графічне завдання з теми дисципліни:

складіть порівняльну таблицю статусу установ та товариств за сукупністю їх правових параметрів;

- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв:

сформуйте термінологічний словник щодо спеціального вживання терміну «установа» у нормативно-правових актах України.

Література для опрацювання:

1. Жигалкін І.П. Установи як юридичні особи: монографія. Харків: Право, 2010. 168 с.
2. Боровська І.А., Затилюк Г.А. Поділ юридичних осіб на юридичних осіб приватного права та публічного права. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування : виклики ХХІ століття, Харків, 2019. С. 41-44.
3. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.

4. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
5. Кочин В.В. Види юридичних осіб та їх співвідношення з видами господарської діяльності. Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення. Збірник наукових праць. Випуск 4. За ред. Беяневич О.А. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2016. С. 84-103.
6. Кузнєцова Н.С. Поняття й класифікація юридичних осіб в цивільному праві України: теорія і практика. Сучасні проблеми приватного права: збірник наукових праць присвячених 80-ій річниці з дня народження Ярослави Миколаївни Шевченко. За ред. Н.С. Кузнєцової, Р.О. Стефанчука. Київ: ВГО «Асоціація цивілістів України», 2012. С. 159-176.
7. Заболотна Н. Я., Бек У. П. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин. Академічні візії, №24, 2023. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/643/579>
8. Олійник О. С. Концептуальні аспекти реформування інституту юридичної особи в умовах рекодифікації ЦК України, 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17471>

**Тема 9. Похідні форми юридичних осіб приватного права.
(2 год.)**

Базова самостійна робота:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з теми;
- виконання домашніх завдань, сформованих у методичних рекомендаціях для підготовки здобувачів до семінарських занять.

Додаткова самостійна робота:

-аналіз Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» 14 грудня 2021 року № 1953-IX. В редакції 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

- аналіз наукових публікацій:

[Борисов І. В.](#) Організаційно-правова форма фінансових установ як правовий механізм узгодження економіко-правових інтересів основних учасників ринку фінансових послуг. [Право та інновації](#). 2016. № 4. С. 61-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2016_4_10

- розробка презентації або графічне завдання з теми дисципліни:

складіть порівняльну таблицю правового статусу корпоративного інвестиційного фонду та пайового інвестиційного фонду за такими критеріями: порядок

створення, вимоги до установчих документів; правовий режим майна; корпоративне управління; припинення діяльності.

складіть порівняльну таблицю правового статусу звичайного акціонерного товариства та банку у формі акціонерного товариства за такими критеріями: порядок створення, вимоги до установчих документів; правовий режим майна; корпоративне управління; припинення діяльності.

- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв:

складіть глосарій на тему правове регулювання страхових компаній.

складіть глосарій на тему правовий статус технологічних парків.

Література для опрацювання:

1. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
2. Борисов І. В. Організаційно-правова форма фінансових установ як правовий механізм узгодження економіко-правових інтересів основних учасників ринку фінансових послуг. Право та інновації. 2016. № 4. С. 61-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2016_4_10
3. Корпоративне право крізь призму судової практики: монографія. / за ред.І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 512 с.

4. Гончаренко О. В. Правове регулювання похідних форм юридичних осіб приватного права в Україні: аналіз законодавства. *Юридичний вісник*. 2020. № 3. С. 78-85.
5. Зеліско А.В «Організаційно – правові форми підприємницьких юридичних осіб приватного права»/ «Міжнародний журнал право і суспільство». С. 56- 66.
6. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
7. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
8. Ковальчук А. М. Особливості створення та функціонування похідних форм юридичних осіб приватного права в сучасних умовах. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Юридичні науки"*. 2020. Вип. 2(1). С. 112-120.
9. Корнієнко О. І. Правове регулювання похідних форм юридичних осіб приватного права в контексті євроінтеграційних процесів. *Право та інновації*. 2020. № 4. С. 17-22.
10. Іванова Л. О. Правове забезпечення діяльності похідних форм юридичних осіб приватного права в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Право"*. 2020. Вип. 28. С. 42-49.

Базова рекомендована література:

1. Спасибо-Фатєєва І.В. Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр. Х. : Золоті сторінки, 2012. 696 с.
2. Мічурін Є. О. Цивільне право : Загальна частина: навч. посіб. для підгот. до іспитів та заліків: Харків: Право, 2019. 184 с.
3. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Харків : Право, 2018 . Ч. 1. 5-те вид., перероб. 2018. 231 с.
4. Цивільне та сімейне право України : навч. посіб. / Є. О. Харитонов та ін. ; упоряд. О. І. Сафончик ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Є. О. Харитонова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» Одеса : Фенікс, 2018. 581 с.
5. Боднарук М.І., Козубі І.Г. Європейські стандарти приватного права: навчальний посібник. Чернівці, 2019. 216 с.
6. Цивільне право України. Іванов Ю.Ф., Іванова М.В., Куриліна О.В. Том 1. Навчальний посібник у 2 томах. Видання 2-ге доповнене і перероблене. К.: Алерта, 2019. 342 с.
7. Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.
8. Марченко І.І. Правова природа юридичних осіб приватного права в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 320 с.
9. Кузьменко В.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2016. 248 с.

10. Гордієнко О.І. Суб'єкти підприємницької діяльності: поняття, класифікація, особливості регулювання: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2019. 224 с.
11. Ковальчук О.В., Шафранський В.Ю. Правовий статус господарських товариств в Україні: монографія. - Київ: Атіка, 2020. 352 с.
12. Приймак О.Г. Господарські товариства: порядок утворення та правовий статус: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 224 с.
13. Ковальчук В.О. Юридичні особи приватного права в Україні: порівняльно-правовий аспект: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 312 с.
14. Мельник Ю.М. Правовий статус суб'єктів господарювання: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 248 с.
15. Голінова Л.М. Юридичні особи в Україні: порівняльно-правовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2018. 208 с.
16. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
17. Науково-практичний коментар Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»/ [В.А. Васильєва, В.В. Луць, Л.В. Сіщук та ін.]; за заг. ред. В.А. Васильєвої. Харків: Право. 2020. 336 с.
18. Зеліско А.В. Фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи. *Фермерські господарства як учасники цивільних та земельних правовідносин: за матеріалами судової практики:*

- монографія / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2022. С. 69-83.
19. Зеліско Алла. Вихід із складу членів виробничого кооперативу. *Приватне право і підприємництво*: збірник наукових праць. №21. 2022. С. 86-91.
  20. Олійник О. С. Концептуальні аспекти реформування інституту юридичної особи в умовах рекодифікації ЦК України, 2023. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17471>
  21. Франкова, А. В. Історична ретроспектива становлення інституту перетворення суб'єктів господарювання. In The X International Scientific and Practical Conference "Trends and prospects for the development of modern education", November 20-22, 2023. Munich, Germany. 422p. (p. 183). [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18778/1/TRENDS-AND-PROSPECTS-FOR-THE-DEVELOPMENT-OF-MODERN-EDUCATION.pdf#page=184>
  22. Артеменко Р. М. Місце та роль ознаки майнової відокремленості підприємницького товариства в теоріях про сутність юридичної особи, 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d99eb523-2a4c-4869-8e37-6a884ad54e91/content>
  23. Заболотна Н. Я., Бек У. П. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин. Академічні візії, №24, 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/643/579>

Допоміжна рекомендована література

1. Попова С. О. Особисті немайнові права юридичної особи: реалії сьогодення: монографія, 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8fc498ac-90a9-4692-801b-72b2ba6d1adb/content>
2. Ратушна Б. П. Ділова репутація юридичних осіб за цивільним законодавством України. Аналітично-порівняльне правознавство, 2023. С.273-276. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294485/287268>
3. Артеменко Р. М. Майнова відокремленість як конститутивна ознака підприємницьких товариств, 2022. [Електронний ресурс]. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/762daa7d-6592-4886-8a14-e5baeaf29f6d/content>
4. Васильєва В. А., Зеліско А. В. Корпорації в праві України. Юридична Україна, 2020, №7. С.26-35. URL: <http://yu.yurincom.com/wp-content/uploads/2021/05/pdf-51.pdf>
5. Малиновський В. Генеза становлення та розвитку повних товариств. Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету, 2020. С. 221-225. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/download/609/607>
6. Борисова В. І. Розвиток вчення про юридичну особу в доктрині цивільного права. Національна академія правових наук України, 2022. С. 14-20. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/Maslov_100.pdf#page=14
7. Лукашов Р. Товариство з обмеженою відповідальністю як юридична особа приватного права: окремі

- теоретико-правові питання. Актуальні проблеми правознавства, №1.4, 2020. С.187-194. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/901>
8. Жорнокуй В.Г. Сутність реорганізації юридичної особи з позиції визнання виділу одним з її видів. Вісник ХНУВС–Bulletin of KhNUiA. 2022. № 2(97). С. 48-58. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/453-Article%20Text-1415-1-10-20220824.pdf>
  9. Саветчук В.М. правове регулювання злиття та приєднання юридичних осіб за правом України та європейського союзу. Дисертація на здобуття кандидата юридичних наук. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2018. 207 с. URL: https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2019/01/dis_Savetchuk.pdf
  10. Кочин В.В. Види юридичних осіб та їх співвідношення з видами господарської діяльності. Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення. Збірник наукових праць. Випуск 4. За ред. Беяневич О.А. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2016. С. 84-103.
  11. Кузнєцова Н.С. Поняття й класифікація юридичних осіб в цивільному праві України: теорія і практика. Сучасні проблеми приватного права: збірник наукових праць присвячених 80-ій річниці з дня народження Ярослави Миколаївни Шевченко. За ред. Н.С. Кузнєцової, Р.О. Стефанчука. Київ: ВГО «Асоціація цивілістів України», 2012. С. 159-176.
  12. Кочин В.В. Правове регулювання цивільних відносин у невідприємницьких товариствах та установах в умовах адаптації до правової системи Європейського Союзу: монографія. К.: НДІ приватного права і

- підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. 2020. 435 с.
13. Біляєв О.О. Спортивні організації як суб'єкти цивільного права: автореф. дис.... канд.юрид. наук.: 12.00.03. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2015. 21 с.
  14. Борисов І.В. Організаційно-правові форми фінансових установ як учасників ринку фінансових послуг: дис... канд. юрид. наук... 12.00.04. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 210 с.
  15. Борисова В.І. Релігійна організація – функціональний вид непідприємницьких організацій. Методологія приватного права (теоретичний дискурс та практичне застосування). Матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 10 червня 2016 р.). Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. 2016. С. 29-34.
  16. Капталан І.М. Політичні партії як суб'єкти цивільного права: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 22 с.
  17. Коверзнев В.О. Господарсько-правове забезпечення кооперації в Україні: монографія. Чернігів: НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2017. 384 с.
  18. Кочин В.В. Непідприємницькі товариства як юридичні особи приватного права. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2013. 200 с.
  19. Піддубна В.Ф. Релігійні організації як суб'єкти цивільних правовідносин: автореф. дис...канд. юрид.

- наук... 12.00.03. Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого, Харків, 2008. 19 с.
20. Кочин, В.В. Цивільні відносини у непідприємницьких товариствах та установах: теоретико-правові засади адаптації законодавства України до *acquis* ЄС [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Кочин Володимир Володимирович ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака. Київ, 2021. 36 с.
  21. Давидова Н.О., Менджул М.В. Громадське об'єднання та громадська організація: дихотомія понять. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 3. С. 51–57.
  22. Чернописька В. З. Громадські організації як основа формування правової ідеології сучасного суспільства. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 5. С. 392-396. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/59-2.pdf>.

Інформаційні ресурси

1. <https://www.rada.gov.ua/> – Офіційний портал Верховної Ради України.
2. <https://www.president.gov.ua/> – Офіційний сайт Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua/control/> – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/> - Офіційний сайт Верховного Суду.
5. <https://lpd.court.gov.ua/home/approve?key=c3gyjo7lk5io&page=1> база правових позицій Верховного Суду.
6. <https://nau.ua/> - Правові системи НАУ.

